

6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NUN SORUMLULUK SİGORTALARINA İLİŞKİN HÜKÜMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Rauf KARASU*

ÖZET

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta Kitabı, 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu ile köklü değişikliklere uğramıştır. Bu kapsamda sorumluluk sigortaları konusunda da önemli yenilikler getirilmiştir. 6762 sayılı TTK'da sorumluluk sigortalarına ilişkin düzenlemelerin yeterli olmaması nedeniyle, bu sigortalara uygulanacak hükümlerin belirlenmesinde uygulamada ve öğretide tereddütler yaşanmıştır. Bu nedenle 6102 sayılı TTK'da, sorumluluk sigortaları özel bir kısımda düzenlenmiş ve sorumluluk sigortalarına ilişkin genel hükümlere (TTK m. 1473-1482) ve zorunlu sorumluluk sigortalarına ilişkin özel hükümlere (TTK m.1483-1484) yer verilmiştir.

Bu çalışmada 6102 sayılı TTK'da sorumluluk sigortalarına ilişkin öngörülen bu yeni ve henüz doktrinde yeterince incelenmemiş hükümler değerlendirilecektir. Bu nedenle bu çalışmanın bilime katkısının yanı sıra uygulamaya da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: 6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu, Sigorta, Sorumluluk, Sorumluluk Sigortası, Zorunlu Sorumluluk Sigortası

* Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Öğretim Üyesi Sigorta Tahkim Komisyonu İtiraz Hakemi

AN ANALYSIS OF LIABILITY INSURANCE PROVISIONS OF THE TURKISH COMMERCIAL CODE NO. 6102.

ABSTRACT

The provisions of the Insurance Book of the Turkish Commercial Code No. 6762¹ have radically amended by the Turkish Commercial Code No. 6102. In this regard, important new rules on liability insurances have been introduced. Insufficiencies of liability insurance provisions of the 6762 Code had resulted in doubts in both in practice and doctrine. For this reason, general provisions on liability insurances (ss. 1473-1482 of the 6102 Code) and special provisions on compulsory liability (ssç 1483-1484) have been regulated in a special chapter of in the 6102 Code.

In this study, the new rules on liability insurance introduced by the 6102 Code that have not necessarily analysed in doctrine are analysed. It is expected that this study shall lead both the doctrine and the liability insurance practices.

Keywords: The new Turkish Commercial Code No. 6102, insurance, liability, liability insurance, compulsory liability insurance.

I. GİRİŞ

Sanayileşme, şehirleşme, teknolojik gelişmeler ve artan ihtiyaçlarla birlikte yeni riskler de ortaya çıkmış ve bunun sonucunda sorumluluk sigortaları giderek önem kazanmaya başlamış ve bazı sorumluluk sigortaları zorunlu hale gelmiştir. Ancak 6102 sayılı TTK'nın kabulünden önce sorumluluk sigortalarına ilişkin düzenlemelerdeki eksiklik ve bu konunun öğretilerde de yeterince incelenmemesi, sorumluluk sigortalarının Ülkemizde yeterince gelişmemesine neden olmuştur. Özellikle 6762 sayılı TTK'da sorumluluk sigortalarına ilişkin düzenlemelerin hemen hemen yok denecek düzeyde az olması, bu sigortalara uygulanacak hükümlerin belirlenmesinde uygulamada ve öğretilerde tereddütler

¹ See ss. 1401-1520 of the Turkish Commercial Code No. 6102.

yaşanmasına neden olmuştur. Sorumluluk sigortalarının kendine özgü nitelikleri, özellikle bu tür sigortalarda belli bir sigorta değeri ve bedelinden bahsedilememesi nedeniyle, mal sigortalarına ilişkin hükümlerin bu sigortalara uygulanmasında bir takım yorum zorluklarına yol açmıştır. Özellikle mal sigortalarında, malvarlığının aktif kısmında bir azalma meydana gelirken, sorumluluk sigortalarında sigorta ettirenin zararı, malvarlığının pasif kısmında tazminat yükümlülüğünün doğması suretiyle bir artışın meydana gelmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Tipik mal sigortaları ile sorumluluk sigortaları arasındaki bu farklılıklar, mal sigortasına ilişkin tüm hükümlerin sorumluluk sigortasına aynen uygulanmasını imkânsız kılmıştır².

Sorumluluk sigortalarını genel olarak incelemek, bir makale boyutunu aşacak bir değerlendirmeyi gerektirdiğinden, bu çalışmada sorumluluk sigortaları genel olarak değil, sadece henüz doktrinde yeterince incelenmemiş olan 6102 sayılı yeni TTK ile getirilen yeni hükümler çerçevesinde değerlendirilecektir. Bu nedenle bu çalışmanın bilime katkısının yanı sıra uygulamaya da yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

II. KAVRAM VE HUKUKİ NİTELİK

Sorumluluk sigortası bir yandan sigorta ettirenin üçüncü kişilere verebileceği zararlardan ötürü bu zararların giderilmesi için sigorta ettirenin malvarlığındaki azalmayı önlemeyi amaçlarken³, diğer yandan da sigorta ettirenin eyleminden zarar gören üçüncü kişilerin zararlarının giderilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle sorumluluk sigortası sigorta ettiren ile onun eylemlerinden zarar görenlerin menfaatlerini dengeleyen suigeneris bir sigorta türüdür⁴.

² Şenocak, Kemal, Türk Ticaret Kanunu'nun Mal Sigortasına İlişkin Hükümlerinin Sorumluluk Sigortalarına Uygulanabilirliği, AÜHFD, C.58, S.1, s. 191.

³ Sorumluluk sigortası, sigorta ettirenin üçüncü kişilere olan sorumluluğunu ortadan kaldırmaz, ancak sigorta ettirenin malvarlığında oluşabilecek azalmayı en aza indirmeyi amaçlar.

⁴ Ulaş, Işıl, Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku, Genel Hükümler Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ankara 2012, 8. Bası, s. 764.

Sorumluluk sigortaları Türk Ticaret Kanunu'nda mal/zarar sigortaları kısmında düzenlenmiştir. Bu nedenle zarar sigortalarına ilişkin hükümler kural olarak sorumluluk sigortalarında da uygulanır. Ancak sorumluluk sigortalarında malvarlığının pasif kısmının sigorta güvencesi altına alınması amaçlandığından, mal/zarar sigortalarına ilişkin bütün hükümler bu tür sigortalarda aynen uygulanamaz. Örneğin, zarar/mal sigortalarına ilişkin eksik veya aşkın sigorta ilkeleri sorumluluk sigortalarında uygulanmamaktadır⁵.

Sorumluluk sigortası bir tür zarar sigortası olduğundan, rizikonun gerçekleşmesi halinde bu rizikodan zarar gören üçüncü kişilerin gördükleri *gerçek zararlar* sigorta limiti dâhilinde karşılanır. Sorumluluk sigortalarında hayat sigortalarının aksine, sigorta poliçesinde kararlaştırılan sigorta bedelinin tamamının ödenmesi gerekmemektedir⁶.

Sorumluluk sigortalarında sigorta ettirenin zarar verdiği kişi, sigorta sözleşmesi ile ilgili değildir. Ancak zarara uğrayan üçüncü şahıs, sigorta sözleşmesinin tarafı olmadığı halde mesuliyet sigortasından yararlanır. Üçüncü kişi kural olarak doğrudan doğruya sigortacıya başvurarak maruz kaldığı zararı giderme hakkına sahiptir. Üçüncü kişinin doğrudan dava hakkı 6762 sayılı TTK'nın yürürlükte olduğu dönemde de, Karayolları Trafik Kanunu'nun 97. maddesinde ve Karayolu Taşıma Kanunu'nun 21. maddesinde açıkça düzenlenmiş idi. Ayrıca doğrudan dava hakkı, sigorta genel şartları ve yargı kararları esas alınarak 6102 sayılı TTK yürürlüğe girmeden önce tüm sorumluluk sigortaları için kabul görüp uygulanmaktaydı. 6102 sayılı yeni TTK'nın 1478. maddesi ise, zarar gören üçüncü kişilerin doğrudan dava hakkını her türlü sorumluluk sigortası için açık bir şekilde kabul ederek, bu hakkın uygulama alanına ilişkin geçmişte yaşanan tüm tartışmaları sona erdirmiştir⁷.

⁵ Bkz. Şenocak, AÜHFD, C..58, S.1, s. 200 vd.; Ulaş, s. 764.

⁶ Bkz. Yrg. 11. HD, 27.09.1979 T., 1979/4077 E., 1979/4237 K.; Ulaş, s. 764.

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yeşilova Aras, Ecehan, Sorumluluk Sigortalarında Zarar Görenin Doğrudan Dava Hakkı (TTK m. 1478), Ankara 2013, s. 1 vd.

Ancak üçüncü kişinin sigortacıya doğrudan başvurma hakkının olması, sorumluluk sigortasının üçüncü şahıs lehine sözleşme niteliğinde olduğu anlamına gelmez. Zira üçüncü şahsın bu hakkı yukarıda da belirtildiği üzere kanundan kaynaklanmaktadır⁸. Nitekim sigortacı, sigorta ettirene karşı ileri sürebileceği defilerin bazılarını üçüncü kişiye karşı ileri süremediği gibi, sigorta ettirenin alacaklıları da bu sigorta tazminatından yararlanamaz⁹. Kanaatimizce burada sözleşmenin tarafı olmayan 3. kişilerin menfaatleri sigortalanmadığından 3. kişi lehine/menfaatine sözleşme yoktur.

Sorumluluk sigortalarında kural olarak kusursuz sorumluluk ilkesi kabul edilmiştir. Karayolu Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortasında (Trafik Sigortası) ise ilke olarak tehlike sorululuğu geçerlidir. Tehlike sorumluluğu kusursuz sorumluluğun ağırlaştırılmış bir türüdür.

III. 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NDA SORUMLULUK SİGORTALARINA İLİŞKİN ÖNGÖRÜLEN GENEL HÜKÜMLER

6762 sayılı TTK'nın Sigorta Kitabı, 6102 sayılı yeni TTK ile köklü değişikliklere uğramıştır. Gerekçeye göre, sigorta kitabındaki değişikliklerin üç temel hedefi vardır:

- 1) Ülkemiz ihtiyaçlarına uygun, modern bir kanun hazırlamak,
- 2) 6762 sayılı TTK'da uygulamada sorun yaratmamış ve sigortacılar tarafından benimsenmiş hüküm ve ilkeleri korumak,
- 3) Uygulamanın sorun ve gereksinimlerine cevap verebilecek ve zorlukları görülen sorunları giderebilecek nitelikte hükümler öngörmektir.

6762 sayılı TTK'da sorumluluk sigortaları doğrudan düzenlenmemiş, bu sigortalara sadece mal sigortalarında rizikonun

⁸ Bkz. *Bozer, Ali*; Sigorta Hukuku, Genel Hükümler-Bazı Sigorta Türleri, Gözden Geçirilmiş 2. Baskıdan Tıpkıbasım, Ankara 2007, s. 131.

⁹ Bkz. *Bozer*, s. 131.

gerçekleştiğini beyan yükümlülüğünü düzenleyen maddede dolaylı olarak değinilmiştir¹⁰. Sorumluluk sigortalarına ilişkin düzenlemelerin hemen hemen yok denecek düzeyde az olması, bu sigortalara uygulanacak hükümlerin belirlenmesinde uygulamada ve öğretilerde tereddütler yaşanmasına neden olmuştur. Sorumluluk sigortalarının kendine özgü nitelikleri, özellikle bu tür sigortalarda belli bir sigorta değeri ve bedelinden bahsedilmemesi nedeniyle, mal sigortalarına ilişkin hükümlerin bu sigortalara uygulanmasında bir takım yorum zorluklarına yol açmıştır. Bu nedenle 6102 sayılı TTK'da, sorumluluk sigortaları özel bir kısımda düzenlenmiş ve sorumluluk sigortalarına ilişkin genel hükümlere (TTK m. 1473-1484) de yer verilmiştir¹¹. 6762 sayılı TTK'nın Sigorta Kitabı, yeni TTK ile köklü değişikliklere uğramıştır.

1. Sorumluluk Sigortası Sözleşmesinin Konusu ve Kapsamı

TTK'nın 1473. maddesine göre, sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, *sigorta süresi içinde gerçekleşen* bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder. Bu hükümde, haklı olarak rizikoya esas teşkil eden olayın, sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi esas alınmıştır. Geçmişte meydana gelen bir olay nedeniyle sigortacının kendi döneminde ortaya çıkan zararlardan sorumlu olması ilkesi benimsenmiş olsaydı, yapmış olduğu bir hata nedeni ile tazminat talebi

¹⁰ Bkz. Şenocak, AÜHFD, C.58, S.1, s. 191.

¹¹ Ayrıca Sigortacılık Kanunu'nun 13. maddesi ile TTK'ya paralel ve o hükümleri tamamlayan düzenlemeler getirilmiştir. Sorumluluk sigortaları ayrıca Türk Sivil Havacılık Kanunu'nun 132 ve 138. maddelerinde, Karayolu Taşıma Kanunu'nun 17. vd. maddelerinde, Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu'nun 12. maddesinde ve Borçlar Kanununun 13. maddesinde de düzenlenmiştir. Bu çalışmanın asıl konusu olan Karayolu Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası ise, özellikle 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 85-111. maddelerinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Yukarıda belirttiğimiz kanuni düzenlemeler haricinde, sigorta genel şartlarına ilişkin düzenlemeler de bulunmaktadır. Sigorta genel şartları, sigorta poliçesine ekli ve her sigorta dalı için ayrı ayrı, önceden hazırlanmış sözleşme şartlarıdır. Genel şartların Müsteşarlıkça onaylanması kolayca okunabilecek tarzda basılmış olması gerekmektedir.

ile karşılaşabileceğini düşünen kişiler hemen sigorta sözleşmesi yapabilirlerdi. Ancak sigorta süresi içinde gerçekleşmiş bir olayın zararlı sonuçları, sözleşme süresinden daha sonra doğmuş olsa veya talep edilmiş olsa dahi, sigortacı tazminat ödemek zorundadır.

TTK'nın 1473/1 hükmü emredici nitelikte olmadığından, taraflar, rizikonun gerçekleşme anını farklı şekillerde belirleyebilirler.

TTK'nın 1473/2 hükmüne göre, sigorta, sigortalının işletmesi ile ilgili sorumluluğu için yaptırılmışsa, sözleşmede aksine hüküm yoksa bu sigorta, sigortalının temsilcisi ile işletmenin veya işletmenin bir kısmının yönetiminde, denetiminde ve işletmede çalıştırılan kişilerin sorumluluğunu da karşılar. Bu durumda sigorta bu kişilerin lehine yapılmış sayılır.

TTK'nın 1474/1 hükmüne göre, sorumluluk sigortası ile sigorta teminatı altına alınan rizikonun gerçekleşmesiyle zarara uğrayan kimse tarafından sigortalı veya sigorta ettiren aleyhine tazminat istemi ileri sürüldüğünde, bu isteme ilişkin yapılan giderlerin sigortacı tarafından karşılanması gerekir¹². Aynı düzenlemenin ikinci fıkrası uyarınca, bu tür giderler bakımından, sigortalı veya sigorta ettirenin talebi üzerine sigortacı bir miktar avans ödemesi de yapmakla yükümlüdür. Bu hükümler mal sigortalarında söz konusu olan zararı önleme ve azaltma yükümlülüğünün bir anlamda sorumluluk sigortalarındaki uzantısıdır. Zira, sigortalının kendi haklarını korumak için yapmış olduğu girişimler sigortacının ödeyeceği tazminat miktarına da etki edecektir. Bu nedenle yapılan masrafların sigorta teminatı içinde olduğu kabul edilmiştir¹³.

¹² Mal sigortaları için bkz. TTK m. 1426: (1) Sigortacı, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bunlar faydasız kalmış olsalar bile, ödemek zorundadır. (2) Eksik sigortanın yapıldığı hâllerde 1462 nci madde hükmü kıyas yolu ile uygulanır.

¹³ Bu konuda zarar görenin zararın tespiti için görevlendirdiği eksperin ücreti makul gidere örnek olarak verilebilir. Nitekim 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun 22.maddesinin (19) no'lu bendinde "Sigorta eksperini, sigortacı veya sigorta ettiren ya da sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayan kişiler tarafından serbestçe tayin edilebilir."

Ancak, sigortacı mal sigortalarındaki zararı önleme ve azaltma yükümlülüğünden farklı olarak, aşırı ve gereksiz giderleri, özellikle sigorta sözleşmesinde aksi kararlaştırılmadığı sürece, sigorta bedelini aşan masrafları karşılamakla yükümlü değildir. Zira, hakkı korucu işlemlerden doğan masraflar büyük meblağlara ulaşabilmektedir. Kanun gereği bu masrafların doğrudan doğruya sigortacıya yükletilmesi ise, sigortacıyı önceden sınırlarını tahmin edemediği bir teminatla karşı karşıya bırakmak demek olacaktır. Doğal olarak bu durum da prim hesaplamalarında zorluklara neden olacaktır¹⁴.

TTK'nın 1477. maddesi uyarınca, sigortacı, sigortalının sorumluluk konusu olayı kasten gerçekleştirmesinden doğan zararlardan sorumlu olmaz. Sigorta hukukunun ana ilkesi olan ve TTK'nın 1429/1 hükmünde ifadesini bulan, sigorta ettirenin kastından kaynaklanan rizikolar sebebiyle oluşan zararlar hiçbir şekilde sigorta güvencesi altına alınamayacağı ilkesi sorumluluk sigortasında da uygulanmaktadır. TTK'nın 1477. maddesinde sigorta ettirenin kasten neden olacağı riziko ve buna dayalı zararlardan sigortacının sorumlu olmayacağı açık bir şekilde düzenlenmiş ve TTK'nın 1486/1 hükmü ile bu düzenlemenin emredici olduğu öngörülmüştür. Sorumluluk Sigortası Poliçesi Genel Şartlarında da kasten ika olunan veya bilerek sebebiyet verilen zarar ve ziyan talepleri teminat dışında bırakılmıştır. Aksi takdirde, sigortalı sigortasına güvenerek, vermiş olduğu zarar nedeniyle kendinin mal varlığından herhangi bir azalma olmayacağından kasıtlı olarak karşı tarafa zarar verebilir. Bu ise kabul edilebilir bir sonuç değildir¹⁵.

2. Sigorta Ettirenin/Sigortalının Bildirim Yükümlülüğü

6102 sayılı TTK'nın 1475. maddesi uyarınca, sigortalı sorumluluğunu gerektirecek olayları, on gün içinde, sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Zira mal sigortalarında olduğu gibi sorumluluk

hükmü yer almaktadır. Yine Hazine Müsteşarlığı'nın 16199 sayı ve 05.10.2012 tarihli sektör duyurusunda da talep edilen ekspertiz ücretinin de ödenmesi gereken giderlerden olduğu ifade edilmiştir.

¹⁴ Bkz. TTK'nın 1474. Maddesinin Gereçesi.

¹⁵ Bkz. TTK'nın 1477. Maddesinin Gereçesi.

sigortalarında da rizikonun gerçekleştiğinin bilinmesinde tazminat ödeme borçlusu durumundaki sigortacı açısından büyük yarar vardır. Ayrıca sigortalı kendisine yöneltilen istemleri, aksi kararlaştırılmamışsa derhal sigortacıya bildirmelidir. Bu bildirim üzerine veya zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurması hâlinde, sigortacı TTK'nın 1427. maddesi uyarınca gerekli araştırmaları yaptıktan sonra ve en geç ihbardan kırkbeş gün sonra tazminat ödemek zorundadır. Bu şekilde sigortacı ileride karşılaşılabileceği tazminat taleplerine karşı bilgilendirilmek suretiyle kendisine gerekli önlemleri alabilme fırsatı tanınmıştır.

Bildirim yükümlülüğünün ihlali hâlinde, TTK'nın 1446. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkra hükümleri kıyas yolu ile uygulanır. Söz konusu hükümlere göre, rizikonun gerçekleştiğine ilişkin bildirim yapılmaması veya geç yapılması, ödenecek tazminatta veya bedelde artışa neden olmuşsa, kusurun ağırlığına göre, tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidilir. Ancak sigortacı, rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmişse, ikinci fıkra hükmünden yararlanamaz.

Sigortalı veya sigorta ettiren tarafından TTK'nın 1475. maddesi uyarınca sigortacıya gerekli bildirim yapılmasından sonra sigortacının sigortalı veya sigorta ettirene karşı yerine getirmesi gerekli olan yardımlar TTK'nın 1476. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, sigortacı ihbarı aldıktan sonra iki seçenektan birini kullanabilir. İlk olarak, sigortacı ihbarı aldığı tarihten başlayarak beş gün içinde sigortalıya, zarar gören kişinin yönelttiği taleplere karşı, sigortalı adına ancak masraf ve sorumluluğu kendisine ait olmak üzere gereken hukuki iş ve işlemleri yürütüp yürütmeyeceğini, ayrıca savunmaya yardımda bulunmayı üstlenip üstlenmeyeceğini bildirebilir. Sigortacı, bu iş ve işlemleri üstlendiğini bildirirse sigortalı, kendisinden talep edilen yardımları yapmak kaydıyla davanın yürütülmesine karışmaz. Sigortacı, açılmış davanın reddedilmesini sağlarsa, sigorta sözleşmesi gereği ödeme yapmaktan kurtulmuş olur; buna karşın zarar gören kişinin açtığı davada sigortalı mahkûm olursa, sigortacı ödeme yapmak zorunda kalır. Buna karşın eğer sigortacı birinci fıkra uyarınca işlemleri yürütmeyeceğini

bildirirse veya sigortalı süresi içinde cevap vermezse, söz konusu maddenin dördüncü fıkrası uygulama alanı bulur. Bu hükme göre sigortalı, kendisine yöneltilen taleplere karşı, tek başına, gerekli iş ve işlemleri yürütür. Böyle bir halde, sigortalı aleyhine bir tazminat ödeme borcu öngören mahkeme kararı kesinleştiğinde, sigortacı başka bir hükme gerek kalmaksızın sigortalısına veya talepte bulunan kişiye ödeme yapmak zorundadır. Ancak sigortalının yapacağı sulh sözleşmeleri için sigortacıdan icazet alınması zorunludur. Sigortacı icazet vermezse, sulh sözleşmesi sigortacıya karşı hüküm ifade etmez¹⁶. Dolayısıyla geçerli sulh sözleşmesi uyarınca ödeme yapan sigortalı, ödediği bedeli sigorta sözleşmesi uyarınca sigortacıdan talep edemez. Sigortacıya, anılan haklardan birini tercih ettiğini sigortalıya bildirmesi için tanınmış olan beş günlük süre içinde, sigortalı, ikinci fıkra uyarınca, herhangi bir sigorta himayesi yokmuşçasına gerekli işlemleri yürütmek zorundadır. Sigortacının hukuki işlemleri üstlenmesi halinde da sigortalının da hak ve menfaatlerini gözetmesi gerekir ki bu husus maddenin üçüncü fıkrasında ifade edilmiştir.

3. Sorumluluk Sigortasında Zarar ve Zararın Tazmini

6762 sayılı TTK'da olduğu gibi, 6102 sayılı TTK'da da sorumluluk sigortasında zarar kavramı ve zararın tazmininin özellikleri hakkında açık ve yeterli düzenlemeler bulunmamaktadır. Ancak sorumluluk sigortalarında uygulanacak hükümleri düzenleyen 6102 sayılı TTK'nın 1485. maddesinde, sorumluluk sigortalarına genel hükümler ile birlikte mal sigortalarındaki müşterek sigortaya ilişkin TTK'nın 1466/1 hükmü ile zarar gören mal ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapılmamasına ilişkin 1471. madde hükümlerinin uygulanacağı öngörülmüştür.

¹⁶ Sigortalının sigortacının onayını almadan yaptığı sulh sözleşmesi, bildirimden itibaren onbeş gün içinde onay verilmemişse, sigortacıya karşı geçersizdir; sigortacı haklı olmayan sebeplerle sulhe onay vermekten kaçınmaz (Bkz. TTK m. 1475/4).

Sorumluluk sigortasında zarar kavramı, cismani zarar, mal zararı ve malvarlığı zararı olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir¹⁷. Sigorta ettirenin eylemi, üçüncü kişinin yaralanması veya ölümü sonucunu doğurmuş ise, buna cismani zarar; sigorta ettirenin eylemi sonucu, riziko ile üçüncü kişinin malvarlığı içerisinde belli bir eşyada hasar meydana gelmiş ise buna mal zararı; nihayet zarar belli bir mala değil de, üçüncü şahsın malvarlığı üzerinde meydana gelmiş ise bu zarara da malvarlığı zararı adı verilmektedir. Malvarlığı zararına örnek olarak avukatın ihmali nedeniyle müvekkilinin davasını kaybetmesi sonucu müşterisinin altına gireceği mali yükümlülük gösterilmektedir¹⁸.

Sorumluluk sigortalarında sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü konusunda, TTK'nın 1485. maddesindeki genel hükümlere yapılan yollama nedeniyle aynı Kanunun 1454, 1458, 1466. maddenin birinci fıkrası ve 1471. maddesi uygulanır. Her ne kadar sorumluluk sigortaları da zarar sigortasıysa da, zarar sigortasının bir türü olan mal sigortalarından farklı olarak burada belli bir sigorta değeri ve bedelinden bahsetmek mümkün değildir. Bu nedenle her ikisi de zarar sigortası olmasına rağmen mal sigortasına ilişkin her hükmün sorumluluk sigortasında uygulanabilmesi mümkün değildir. Mevcut durumda karşılaşılan sorunlar çerçevesinde ileride karşılaşılabilecek sorunların önüne geçilebilmesini teminen mal sigortalarına ilişkin hangi hükümlerin sorumluluk sigortasında da uygulanabileceği konusuna 1485. maddesi açıklık getirmiştir.

Sorumluluk sigortası bir tür zarar sigortası olduğundan, bu tür sigortalarda üçüncü şahısların maruz kaldıkları gerçek zararın giderilmesi amaçlanmaktadır. Sorumluluk sigortaları poliçelerinde gösterilen meblağlar sadece sigortacının sorumlu olduğu azami miktarları gösterir. Dikkate alınması gereken bir husus da, sorumluluk sigortalarında, sigortacı sadece üçüncü kişinin uğradığı doğrudan ve dolaylı gerçek

¹⁷ Bkz. *Kender, R., Mesuliyet Sigortasının Mahiyeti ve Türleri (Seminer Tebliği), Mesuliyet Sigortası Semineri, İstanbul, 1977 s. 12 vd.; Ulaş, s. 777.*

¹⁸ Bkz. *Kender, s. 12; Ulaş, s. 777.*

zararları değil, ayrıca üçüncü kişinin açtığı dava ve icra takibi masraflarını da karşılamak zorundadır (Bkz. m. 1474).

Zararın tazmini konusunda sorumluluk sigortalarının diğer mal sigortalarından ayrılan bir başka özelliği ise, poliçede gösterilen sorumluluk limitinin sigorta süresi içerisinde birbirinden farklı zamanlarda meydana gelen her zarar için ayrı ayrı geçerli olmasıdır. Zararın ödenmesine kadar poliçede gösterilen şartlar çerçevesinde taraflardan biri fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigorta süresi içerisinde oluşan bir başka riziko da sigorta güvencesi altında olmaktadır. Ancak, birden fazla zarar ve zarar gören aynı olayda ortaya çıkmışsa sigortacının toplam sorumluluk miktarı, poliçede gösterilen limitle sınırlı kalmaktadır¹⁹.

Sigorta ettirenin eyleminden kaynaklanan ve üçüncü kişilerde oluşan manevi zararlar sorumluluk sigortasının teminat kapsamına girmemektedir.

Mağdurun sigortacı yerine önce sigorta ettirene başvurması halinde, sigorta ettirenin hasar dışında mağdura ödediği temerrüt faizi de, sigorta tazminatına dâhildir²⁰.

6102 sayılı TTK'nın 1480. maddesine göre, sigortacı, zarar görene ödeyeceği sigorta tazminatını, sigorta sözleşmesinden doğan alacakları ile takas edemez. Bilindiği üzere taraflardan biri üçüncü bir şahıstan olan alacağını başka bir şahıstan olan alacağı ile takas edemez. Zarar gören ile sigortacı arasında bir karşılıklılık olmadığından, sigortacı sigorta sözleşmesinden dolayı sigorta ettirenden olan alacağı ile zarar görene ödeyeceği sigorta tazminatını takas etme hakkı bulunmamaktadır. Her ne kadar TTK'nın 1431. maddesinde, ödenecek tazminat ile prim alacakları arasında takasa getirilmiş bir istisna varsa da, burada sorumluluk sigortalarından farklı olarak sigortalı, sözleşmenin tarafı olmasa bile

¹⁹ *Sergici, E.*, Mesuliyet Sigortası Türleri (Seminer Tebliği), Mesuliyet Sigortaları, Ankara 1977, s. 69; *Ulaş*, s. 780.

²⁰ Bkz. *Göle, Celal*, Sigorta Hukuku, Genel Hükümler-Bazı Sigorta Türleri, Ankara 2007, s. 137; *Ulaş*, s. 780.

sözleşme ile ilgili kişidir. Hâlbuki sorumluluk sigortalarında zarar gören sigorta sözleşmesinden tamamen bağımsız sözleşme dışında kalan bir kişidir. Bu nedenle de burada takas açısından bir istina yaratılmamıştır. Ancak, bu durum doğrudan doğruya zarar görene ödenecek olan tazminatlar içindir. Eğer zarar gören zararını, zarar veren durumundaki sigortalıdan almış ve sigortalı da zarar görene ödediği tazminatı sigortacısından talep etmişse, doğal olarak, sigortacının sigorta ettirene karşı olan alacağı ile sigorta ettirene/sigortalıya ödeyeceği tazminatı takas edebilme hakkı vardır²¹.

6102 sayılı TTK'nın 1484/1 hükmüne göre, sigortacı, sigortalıya karşı ifa borcundan tamamen veya kısmen kurtulmuş olsa da, zarar gören bakımından ifa borcu, zorunlu sigorta miktarına kadar devam eder. Örneğin sigortacı, sözleşmenin haklı nedenle feshi nedeniyle kendi sigortalısına karşı ifa borcundan kurtulsa bile, zarar görene tazminat ödemek zorundadır. Zira, günümüzde zorunlu sorumluluk sigortalarında, giderek sigortalıdan çok zarar görenin menfaatinin korunması ön plana çıkmaya başlamıştır. Zorunlu sigortalarda amaç, ihtiyari sigortalardan farklı olarak kamu menfaatinin korunmasıdır. Bu yaklaşım içinde de TTK'nın 1484/1 hükmünde Karayolları Trafik Kanunu'nda Zorunlu Trafik Sigortası için öngörülen hüküm tüm zorunlu sorumluluk sigortalarını kapsayacak şekilde genelleştirilmek suretiyle TTK'ya aktarılmıştır²².

6102 sayılı TTK'nın 1484/2 hükmü uyarınca, *sigorta ilişkisinin sona ermesi, zarar görene karşı ancak, sigortacının sözleşmenin sona erdiğini veya ereceğini yetkili mercilere bildirmesinden bir ay sonra hüküm doğurur*. Bu düzenleme ile sorumluluk sigortalarındaki kaçakların önüne geçilmek istenmiştir. Her ne kadar bu konuda asıl görev denetim birimlerinde olmakla birlikte, Kanunun bu hükmü ile, denetimi

²¹ Bkz. TTK'nın 1480. Maddesinin Gerekçesi.

²² Bkz. TTK'nın 1484. Maddesinin Gerekçesi.

destekleyici ve hatta kolaylaştırıcı bir mekanizma yaratılmak istenmiştir²³.

Zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde, sigortacının sorumluluğu da sona erer (TTK. m. 1484/3). Zira sorumluluk sigortaları zarar sigortası niteliğinde olduğundan ve zarar da bir kez tazmin edileceğinden, zararın bir şekilde giderilmiş olması sigortacının sorumluluğunu da o oranda sona erdirir.

Sorumluluk sigortalarında özellik taşıyan bir husus da, zarar görenin sigortacıya karşı doğrudan talep hakkını kullanması halinde sigorta tazminatının muacceliyeti bakımından ortaya çıkmaktadır. 6102 sayılı TTK'nın 1475/2 hükmünde, zarar görenin sigortacıya doğrudan başvurması halinde aynı Kanunun 1427. maddesinin uygulanacağı öngörülmüştür. Bu maddeye göre, sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde 1446. maddeye göre yapılacak ihbardan *kırkbeş gün sonra* muaccel olur²⁴. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez. Menfaatler dengesinin korunması bakımından sigortacıya yüklenilemeyen nedenlerden dolayı incelemeler tamamlanamamışsa, örneğin gerekli evrakların sigorta ettiren veya sigortalı tarafından sigortacıya zamanında veya hiç verilmemiş ise, bu süreler işlemeyecektir. Diğer taraftan, sigortacı rizikonun gerçekleştiğini kendisine ihbar yapılmadan öğrenmiş ise, muacceliyet için rizikonun gerçekleştiğine ilişkin ihbarın yapılmış olması da aranmamalıdır. Araştırmalar, 1446. maddeye göre yapılacak ihbardan başlayarak üç ay içinde tamamlanamamışsa; sigortacı, tazminattan veya bedelden mahsup edilmek üzere, tarafların mutabakatı veya anlaşmazlık hâlinde mahkemece yaptırılacak ön ekspertiz sonucuna göre süratle tespit edilecek hasar miktarının veya bedelin en az yüzde ellisini avans olarak öder. Zira sigorta ettirenin sigorta sözleşmesini yaparken de amacı

²³ Bkz. TTK'nın 1484. Maddesinin Gerekçesi.

²⁴ Can sigortaları için bu süre onbeş gündür.

zararının bir an önce telafi edilmesi ve karşılaştığı tehlikeden dolayı herhangi bir mağduriyetinin doğmamasıdır. Bu durumda da sigorta ettirenin menfaatinin korunması gerekeceğinden söz konusu madde ile sigortacıya ödenecek tazminat veya bedelden mahsup edilmek üzere avans verme mecburiyeti getirilmiştir²⁵.

TTK'nın 1427 maddesinin 4. ve 5. fıkraları uyarınca, borç muaccel olunca, sigortacı ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer. Sigortacının temerrüt faizi ödeme borcundan kurtulmasını öngören sözleşme hükümleri geçersizdir. Söz konusu hükümlerle sigortacının sigorta ettirene göre daha güçlü bir konumda olduğu göz önünde bulundurularak tazminat ödeme borcunda sigortacının temerrüde düşmesi için sigortacıya ihtar gönderilmiş olması aranmamış ve sigortacıyı temerrüt faizi ödemekten kurtaran anlaşmaların geçersiz olduğu kabul edilmiştir²⁶.

4. Sorumluluk Sigortasında Zarar Görenin Sigortacıya Karşı Doğrudan Dava Hakkı

Sorumluluk sigortalarında zarar gören üçüncü kişi sigorta sözleşmesine yabancı olduğundan, üçüncü kişinin maruz kaldığı zarar için sigortacıya doğrudan doğruya dava açma hakkının olup olmadığı konusunda, 6102 sayılı TTK'nın kabulünden önce farklı görüşler ileri sürülmüştür²⁷. Buna karşılık Yargıtay, içtihat kazanmış kararlarında üçüncü kişinin doğrudan dava açma hakkının olduğuna hükmetmiştir²⁸. Yargıtay'ın içtihat yolu ile benimsemiş olduğu bu hak, 6102 sayılı TTK'nın 1478. maddesindeki düzenlemeyle artık yasal dayanağa kavumuştur. Bu hüküm uyarınca, zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, sigorta sözleşmesi için geçerli zamanaşımı süresi içinde kalmak şartıyla, doğrudan sigortacıdan isteyebilir. Söz konusu düzenlemeyle zarar gören üçüncü kişiye, sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava açma hakkı açıkça

²⁵ Bkz. TTK'nın 1427. Maddesinin Gerekçesi.

²⁶ Bkz. TTK'nın 1427. Maddesinin Gerekçesi.

²⁷ Kender, s. 9; Atabek, Batider, 1971 C. VI, S. 1, s. 3 vd.

²⁸ Bkz. YHGK, 1995/11-980 E. 1996/18 K. 31.01.1996 T.

tanındığından, doktrindeki tartışmaların artık dayanağı kalmamıştır. Zarar görenin doğrudan dava hakkı, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 97. maddesi²⁹, Karayolu Taşıma Kanunu'nun 21. maddesi, Seyahat Acentaları Birliği Kanunu'nun değişik 12/a maddesi ve Borçlar Kanunu'nun 130. maddesinde de açıkça kabul edilmiştir. Bu nedenle sigortalının eyleminden zarar gören üçüncü kişiler, sigortalıya karşı haksız fiil hükümlerine göre tazminat talebinde bulunabileceği gibi, doğrudan sigortacıya da başvurabilir.

Sorumluluk sigortalarında asıl amaç her ne kadar sigortalının üçüncü kişiye vermiş olduğu zarar nedeniyle ödeyeceği tazminata bağlı olarak mal varlığında meydana gelen azalmanın telafisi ise de, bunun yan sonucu zarar görenin de bir an önce zararının giderilmesi ve sigortalının ödeme güçsüzlüğüne karşı üçüncü kişilerin korunmasıdır. Ayrıca, zarar görenin doğrudan doğruya sigortacıya başvurması, zarar veren durumundaki sigortalıyı rahatlatıcı bir etki yaratacağından, sigortalının da sorumluluk sigortası ile sağlanmak istediği amaca daha kolay ulaşmasını sağlayacaktır³⁰.

6102 sayılı TTK'nın 1478. maddesinde, zarar görenin sigortacıya yönelteceği doğrudan talep hakkı, sorumluluk sigortası sözleşmesi için geçerli olan zamanaşımı süresi ile sınırlandırılmıştır. Buna göre, üçüncü kişinin sigortacıya yönelteceği doğrudan tazminat istemleri, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrar (TTK m. 1482).

5. Sorumluluk Sigortasında Sigortacının Halefiyet Hakkı

Sigortacıya rücu hakkının tanınması iki esasa dayanmaktadır³¹. İlk olarak zarar sigortalarında sigortalının zenginleştirilmesi yasağı söz konusudur. Bu nedenle mal sigortalarında sigorta ettirenin uğradığı

²⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. *Şenocak, Kemal*; Karayolları Trafik Kanunu'na Göre Mağdurun Doğrudan Doğruya Sigortacı Karşısındaki Alacak Hakkı, *Batider*, C. XXV. S. 4, s. 277 vd.

³⁰ Bkz. TTK'nın 1478. Maddesinin Gerekeçesi.

³¹ Bkz. *Bilge, Mehmet Emin*; Sigorta Tazminatını Alan Sigortalının Zarar Veren Üçüncü Şahısla Yaptığı İşlemlerin Sigortacının Halefiyeti Üzerindeki Etkisi ve Yargıtay Uygulaması, Prof.Dr.H.Domaniç'e Armağan, C.I, İstanbul 2001, s.69. s. 67 vd.

zararın bir kez tazmin edilmesi gerekmektedir (*tek tazmin fonksiyonu*)³². Halefiyet kuralı gereğince, sigorta ettiren tazmin edilen zarar miktarı ölçüsünde zarar verene başvuru hakkını kaybetmekte ve bu hak sigorta şirketine intikal etmektedir. İkinci olarak, sigortacı, halefiyet ilkesi sayesinde, zarardan asıl sorumlu olan kişiye başvurmak suretiyle bu kişinin neden olduğu zararın sonuçlarına katlanmasını sağlayabilmektedir (*ceza fonksiyonu*). Halefiyet ilkesi sayesinde, sigortacı, sigortalının yerine geçerek zarar verenden tazminat talebinde bulunmakta ve böylece kusuru ölçüsünde bu kişiye başvurabilmektedir.

Zarar sigortasının bir çeşidi olan sorumluluk sigortalarında halefiyet ilkesinin geçerli olup olmayacağı, 6762 sayılı TTK döneminde doktrinde tartışma konusu yapılırken³³, Yargıtay, sorumluluk sigortalarında da şartların mevcut olması halinde halefiyet hakkını kabul etmekteydi³⁴. 6102 sayılı TTK ise bu konuyu açık bir şekilde düzenleyerek söz konusu tartışmalara son vermiştir. Kanun koyucu özelliğinden dolayı sorumluluk sigortalarında halefiyet konusunu zarar sigortasındaki halefiyetten bağımsız olarak düzenlenmiştir. 6102 sayılı TTK'nın 1472. maddesi mal sigortalarında halefiyeti düzenlerken³⁵, 1481. maddesi sorumluluk sigortalarında halefiyet konusunu özel olarak düzenlemiştir. *Söz konusu maddenin birinci fıkrasına göre, sigortacı, sigorta tazminatını ödedikten sonra hukuken sigortalı yerine geçer. Sigortalının gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı*

³² Franko, N., Yargıtay Kararları Açısından Zararı Ödeyen Sigortacının Rücu Hakkı, V. Banka ve Ticaret Hukuku Sempozyumu, Ankara 1988, s. 51.

³³ Bkz. Omağ, M.K.; Türk Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, İstanbul 1983, s. 93, 98 vd.; Kılıçoğlu, Ahmet, Türk Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet, Ankara 1979, s. 84 vd.; Şenocak, AÜHFD, C.58, S.1, s. 209 vd.

³⁴ Bkz. YİBK, 17.01.1972 T., 1970/2 E., 1972/1 K.

³⁵ Hayat sigortalarında kural olarak halefiyet ilkesi geçerli değildir. Ancak can sigortası kapsamında olmakla birlikte, kaza sigortasıyla ilgili TTK'nın 151/3. maddesi ile hastalık ve sağlık sigortalarına ilişkin 1519/2. maddelerinde gerçek zararın karşılanmasına ilişkin ödemeler bakımından zarar sigortası hükümlerine yapılan yollama ile zarar (mal) sigortalarına ilişkin halefiyet ilkesinin bu tür sigortalarda da uygulanması gerekir. Bkz. Ulaş, s. 226 vd.

varsa bu hak, tazmin ettiği bedel tutarında sigortacıya ait olur. Bu hükümde geçen *tazmin ettiği bedel tutarı* kavramı, sigortalının kusuruna isabet eden tazminat miktarının üzerinde kalan miktar olarak anlaşılmalıdır. Aksi halde, müşterek ve müteselsil borçluluk ve ilkeleri sigortacı bakımından ihlal edilmiş olur³⁶.

Söz konusu bu düzenlemede sigortacının kendi sigortalısına rücu hakkı tanınmamıştır. Sigortacıya sadece zarardan sorumlu olan üçüncü kişilere (sigortalının dava yoluyla talepte bulunabileceği kişilere) karşı talepte bulunabilme imkânı sağlanmıştır. Bu nedenle diğer kanunlarda aksine bir hüküm olmadıkça, sorumluluk sigortalarında sigortacının kendi sigortalısına rücu hakkının olmadığı kabul edilmelidir³⁷. Nitekim 2918 sayılı KTK'nın 95/2 maddesine göre, *ödemede bulunan sigortacı, sigorta sözleşmesine ve bu sözleşmeye ilişkin kanun hükümlerine göre, tazminatın kaldırılmasını veya azaltılmasını sağlayabileceği oranda sigorta ettirene başvurabilir.* Özellikle bir trafik kazası, sürücünün alkollü veya ehliyetsiz olmasından kaynaklanmış ise, sigortacının ödediği tazminat ölçüsünde kendi sigortalısına rücu hakkının bulunduğu kabul edilmektedir.

Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı gereğince, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir (TTK m. 1481/2). Bu düzenleme, sigortacıya halefiyet hakkını kullanabilmesi yönünden usul hükümleri açısından önemli bir kolaylık sağlamıştır. Bu hüküm aynı zamanda HMK'nın 125/2. maddesindeki kanuni bir temlik uygulaması biçimini oluşturmaktadır³⁸.

Sigortalı, rizikonun gerçekleşmesiyle oluşan zararını sigortacıdan tahsil ettikten sonra da sigortacısına karşı yükümlükleri devam

³⁶ Bkz. Ulaş, s. 790.

³⁷ Bkz. Şenocak, AÜHFD, C..58, S.1, s. 219; Çeker, Mustafa; 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, 12. Baskı Adana 2015, s. 266.

³⁸ Bkz. Ulaş, s. 791.

etmektedir. Bu kapsamda sigortalı halefiyet konusu hakları korumak, bu hakları ihlalden kaçınmak ve halefiyete ilişkin bilgi ve belgeleri sigortacısına vermekle yükümlüdür. Sigortalı veya zarar gören, TTK m. 1481/1 hükmü gereğince sigortacıya geçen haklarını ihlal edici şekilde davranırsa, sigortacıya karşı sorumlu olur (TTK m. 1481/3)³⁹. Dolayısıyla sigortacının kendisine yaptığı ödemeyi iade ile yükümlü olur. Sigorta ettiren/sigortalı bu yükümlülüğü yerine getirirken MK'nın 2. ve 3. maddeleri hükümleri uyarınca dürüstlük ve özen gösterme ilkelerine uygun hareket etmek zorundadır⁴⁰. Ayrıca sigorta ettiren sigortacısı tarafından kendisine yöneltilen talimatlara uymakla yükümlüdür. Yargıtay, sigorta ettirenin sigortacıdan sigorta bedelini tahsil ettikten sonra, zarar sorumlusu üçüncü şahıs aleyhine sigortacıdan tazmin ettiği hasarı da kapsayacak şekilde dava açmasını tek başına TTK'nın 1472/2. maddesi anlamında bir ihlal saymıştır. Buna göre davanın henüz sonuçlanmamış olması, dolayısıyla sigorta ettirenin sorumlu kişiden henüz tazminat almamış olması, sigorta ettireni sorumluluktan kurtarmamaktadır⁴¹. Ancak, sigortacının ödediği hasar miktarı ve poliçe kapsamı dışında kalan zararlar bakımından sigorta ettirenin, zarar sorumlusuna karşı dava hakkı bulunmaktadır. Böyle bir dava açılması ihlal anlamına gelmemektedir. Zira TTK'nın 472/2 hükmüne göre,

³⁹ Buna göre sadece sigortalı değil, aynı zamanda zarar gören de sigortacının rücu hakkını ihlal eden davranışlardan kaçınmak zorundadır.

⁴⁰ Bkz. *Ulaş*, s. 239. Yargıtay, sigorta ettirenin sigortacıdan sigorta bedelini tahsil ettikten sonra, zarar sorumlusu üçüncü şahıs aleyhine sigortacıdan tazmin ettiği hasarı da kapsayacak şekilde dava açmasını tek başına TTK'nın 1472/2. maddesi anlamında bir ihlal saymıştır. Buna göre davanın henüz sonuçlanmamış olması, dolayısıyla sigorta ettirenin sorumlu kişiden henüz tazminat almamış olması, sigorta ettireni sorumluluktan kurtarmamaktadır. Bkz. 12.04.1979 T., 1979/1393 E., 1979/1954 K.). Ancak, sigortacının ödediği hasar miktarı ve poliçe kapsamı dışında kalan zararlar bakımından sigorta ettirenin, zarar sorumlusuna karşı dava hakkı bulunmaktadır. Böyle bir dava açılması ihlal anlamına gelmemektedir. Zira TTK'nın 472/2 hükmüne göre, sigortacı zararı kısmen tazmin etmişse, sigortalı kalan kısımdan dolayı sorumlulara karşı sahip olduğu başvurma hakkını korur.

⁴¹ Bkz. 12.04.1979 T., 1979/1393 E., 1979/1954 K.

sigortacı zararı kısmen tazmin etmişse, sigortalı kalan kısımdan dolayı sorumlulara karşı sahip olduğu başvurma hakkını korur⁴².

TTK'nın koruyucu hükümlerini düzenleyen 1486. maddesinde TTK'nın 1481. maddesine yer verilmediğinden, sigorta sözleşmesi ile sigortacının halefiyet hakkını kaldırmak veya sınırlandırmak mümkündür⁴³. Buna karşılık mal sigortalarında halefiyeti düzenleyen TTK'nın 1472. maddesi koruyucu hükümler arasında sayılmıştır. Bu nedenle TTK'nın 1472. maddesine aykırı sözleşme hükümleri, sigorta sözleşmesinin tümünü geçersiz kılar. Böyle bir sonucun öngörülmesi doktrinde haklı olarak eleştirilmiştir. Zira koruyucu hükümlerin temel amacı, sigorta ettireni/sigortalıyı korumaktır. Oysa sigorta sözleşmesinde sigorta ettiren/sigortalıyı ilgilendirmeyen halefiyet hakkını kaldıran bir hükmün kararlaştırılması nedeniyle sigorta sözleşmesinin tamamının geçersiz sayılması, bu temel amaçla bağdaşmamaktadır⁴⁴.

Halefiyetin en önemli sonucu, sigortalısına ödeme yapan sigortacının, sigortalısının zarar verene karşı sahip olduğu haklarına sahip olmasıdır. Sigortalının tazminat alacağı, haksız fiilden kaynaklanabileceği gibi, kanundan veya sözleşmeden de kaynaklanabilir⁴⁵. Sigortalının zarar verene karşı sahip olduğu asıl alacak olan tazminat alacağı yanında, bu ana alacağın ferilerini teşkil eden faiz, teminat ve ana borca bağlanmış olan imtiyaz hakları da sigortacıya geçer.

Rizikonun gerçekleşmesine neden olan zarar sorumlusu, sigorta ilişkisinden bilgi sahibi olmadan, sigortalıya iyi niyetle ödeme yaparsa, sorumluluktan kurtulmuş olur⁴⁶.

⁴² Aynı yönde bkz. *Ulaş*, s. 241.

⁴³ Bkz. *Ulaş*, s. 791; *Atamer*, s. 99.

⁴⁴ Bkz. *Ulaş*, s. 244; *Atamer*, s. 73 vd.

⁴⁵ Bkz. *Ulaş*, s. 298; YİBK, 18.01.1972 T., 1970/2 E., 1972/1 K.

⁴⁶ Bkz. *Ulaş*, s. 298; YİBK, 18.01.1972 T., 1970/2 E., 1972/1 K. ("...Halefiyet, hakkın genişletilmesine ve sorumlu üçüncü şahsın durumunun ağırlaştırılmasına sebep olamaz...")

6. Sorumluluk Sigortasında Zamanaşımı

6762 sayılı TTK'da sorumluluk sigortalarında zamanaşımı süresi özel olarak düzenlenmemiş iken, 6102 sayılı TTK'da ise bu konu m. 1482'da özel olarak düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, sigortacıya yöneltilecek tazminat istemleri, sigorta konusu olaydan itibaren on yılda zamanaşımına uğrar. 6102 sayılı TTK'nın 1420. maddesi uyarınca, sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak *iki yıl* ve sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her hâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren *altı yıl* geçmekle zamanaşımına uğrarken, sorumluluk sigortalarında bu süre *on yıl* olarak belirlenmiştir. Sorumluluğun doğumunun ve tazmini gereken zararının tespitinin uzun zaman alabiliyor olması nedeniyle genel hükümlerde öngörülen iki yıllık sürenin sorumluluk sigortalarında az olacağı düşünülmüştür⁴⁷.

On yıllık zamanaşımı süresi sadece tazminat talepleri için geçerli olup, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan diğer talepler, TTK'nın 1420. maddesindeki iki yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Zira TTK'nın 1482. maddesinde sadece tazminat talepleri ifade edilmiştir. Buna göre, örneğin sigorta ettirenin fazla ödediğini iddia ettiği primin iadesine ilişkin talep hakkı iki yıllık zamanaşımına tabidir.

Genel hükümlere ilişkin TTK'nın 1420. maddesine göre, zamanaşımı süresi *rizikonun gerçekleştiği* tarihten itibaren başlarken, 1482. maddesine göre zamanaşımı süresi, sigorta konusu *olayın gerçekleştiği* tarihte başlamaktadır. TTK m. 1480'de yer alan "olay", sorumluluğun doğmasına yol açan olaydır.

Zamanaşımı süresine ilişkin TTK'nın 1482. maddesi emredici bir hüküm olduğundan, bu hükme aykırı olarak yapılan sözleşmeler geçersizdir.

Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası ile ilgili başvurularda ve açılacak davalarda zamanaşımı süreleri, 2918 sayılı Karayolları Trafik

⁴⁷ Bkz. TTK'nın 1482. Maddesinin Gerekçesi.

Kanunu'nun 109. maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm Karayolları Motorlu Araçlar Mali Sorumluluk (Trafik) Sigortası Genel Şartları C.8 hükmünde de aynen yer almaktadır. Buna göre, motorlu araç kazalarından doğan zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zarar ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Dava, cezayı gerektiren bir fiilden doğar ve ceza kanunu bu fiil için daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörmüş bulunursa, bu süre tazminat talepleri için de geçerlidir. Zamanaşımı, tazminat yükümlüsüne karşı kesilirse, sigortacıya karşı da kesilmiş olur. Sigortacı bakımından kesilen zamanaşımı, tazminat yükümlüsü bakımından da kesilmiş sayılır. Trafik Sigortası Genel Şartlarının C.8 maddesinin 2.fikrasında (KTK'nun 109.maddesinin 2.fikrasına ve BK'nun 60/2.maddesine koştur olarak) ölüm ve yaralanmalarda sigortacının sorumluluğu yönünden uzamış (ceza) zamanaşımı sürelerinin uygulanacağı hükmü yer almıştır.

Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortalarında zamanaşımı konusu TTK'ya göre özel bir kanun olan 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun 24. maddesinde düzenlenmiştir. Bu Kanuna göre yapılan sorumluluk sigortası sözleşmelerinden doğan her türlü tazminat davası, hak sahibinin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde zarara neden olan olay tarihinden itibaren on yıl sonra zamanaşımına uğrar.

Tüpgaz Zorunlu Sorumluluk Sigortası Genel Şartları'nın 17. maddesinde, iki yıllık zamanaşımı süresinden söz edilmiş olmakla birlikte, bu süre, sigorta sözleşmesinin tarafları arasında geçerlidir. Buna karşılık sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan zarar gören üçüncü kişiler yönünden zamanaşımı süresi, haksız eylem veya sözleşme ilişkisi için geçerli olan zamanaşımı süresidir. Tüpgaz satıcısı ile alıcısı arasındaki ilişki satım sözleşmesine dayandığından, tüpgazdan kaynaklanan zararlara on yıllık genel zamanaşımı süresi uygulanmalıdır.

Güvence Hesabı, kapsamında bulunan zorunlu sigortaların⁴⁸ sağladığı teminatlara ilişkin bedeni olarak (sakatlık ve ölüm) zarar görenlere kaza sonrasında sakat kalma halinde sakatlık tazminatı, ölüm halinde ise ölenin desteğinden yoksun kalanlara destekten yoksun kalma tazminatı ödemektedir. 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle tüm zorunlu sigortaları kapsayan bir "Güvence Hesabı" oluşturulmuştur. Ancak Güvence Hesabı Yönetmeliği'nde zamanaşımına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle Güvence Hesabına başvurularda ve açılacak davalarda ilgili Kanunlarda yer alan hükümler uygulanmalıdır.

IV. 6102 SAYILI TÜRK TİCARET KANUNU'NDA ZORUNLU SORUMLULUK SİGORTALARINA İLİŞKİN ÖNGÖRÜLEN ÖZEL HÜKÜMLER

Yukarıda 1. Bölüm II nolu başlık altında sorumluluk sigortalarına ilişkin TTK'da öngörülen genel hükümleri izah etmiştik. Burada ise TTK'da zorunlu sorumluluk sigortalarına ilişkin özel hükümler incelenecektir.

TTK m. 1483 uyarınca, *sigortacılar, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, faaliyet gösterdikleri dalların kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamazlar*. Benzer bir hüküm Sigortacılık Kanunu'nun 13/1.maddesinde de yer almaktadır.

Günümüzde zorunlu sorumluluk sigortalarında, giderek sigortalıdan çok zarar görenin menfaatinin korunması ön plana çıkmıştır. Zorunlu sigortalarda ihtiyari sigortalardan farklı olarak kamu menfaatinin korunması amaçlanmıştır. Bu nedenle TTK'nın 1484. maddesinde Karayolları Trafik Kanunu'nda Zorunlu Trafik Sigortası için öngörülen,

⁴⁸ Güvence Hesabı Kapsamındaki Sigortalar şunlardır: Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası (Trafik Sigortası, Zorunlu Karayolu Taşımacılık Mali Sorumluluk Sigortası, Karayolu Yolcu Taşımacılığı Zorunlu Koltuk Ferdi Kaza Sigortası, Tüpgaz Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Tehlikeli Maddeler ve Tehlikeli Atık Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası, Yeşil Kart Sigortası Ödemeleri, Maden Çalışanları Zorunlu Ferdi Kaza Sigortası.

sigortacının zarar görenle ilişkide ifa yükümlülüğü, tüm zorunlu sorumluluk sigortalarını kapsayacak şekilde genelleştirilmek suretiyle düzenlenmiştir. Söz konusu hükme göre, sigortacı, sigortalıya karşı ifa borcundan tamamen veya kısmen kurtulmuş olsa da, zarar gören bakımından ifa borcu, zorunlu sigorta miktarına kadar devam eder. Bu hükümle sigortacı ile sigorta ettirenin kendi aralarında anlaşarak, zarar görenin kanundan doğan haklarının ihlali engellenmek istenmiştir. Ancak bu durumda zarar görenin sigorta ettirenle anlaşarak ve açıkça onu ve onun sigortacısını ibra etmiş olması halinde, sigortacının bu hususu def'i olarak ileri sürmesi mümkündür⁴⁹.

Sigorta ilişkisinin sona ermesi, zarar görene karşı ancak, sigortacının sözleşmenin sona erdiğini veya ereceğini yetkili mercilere bildirmesinden bir ay sonra hüküm doğurur. (TTK m. 1484/2). Sorumluluk sigortaları zarar sigortası niteliğinde olduğundan ve zarar da bir kez tazmin edileceğinden, zararın bir şekilde giderilmiş olması sigortacının sorumluluğunu da o oranda sona erdirir. Dolayısıyla zarar, sosyal güvenlik kurumları tarafından karşılandığı ölçüde sigortacının sorumluluğu da sona erer (Bkz. TTK m. 1484/2).

V. SONUÇ

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu ile 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta Kitabı köklü değişikliklere uğramıştır. Bu kapsamda sorumluluk sigortaları konusunda da önemli yenilikler getirilmiştir. 6762 sayılı TTK'da sorumluluk sigortalarına ilişkin düzenlemelerin yeterli olmaması nedeniyle, bu sigortalara uygulanacak hükümlerin belirlenmesinde uygulamada ve öğretide tereddütler yaşanmıştır. Bu nedenle 6102 sayılı TTK, sorumluluk sigortalarını özel bir kısımda düzenlemek suretiyle 6762 sayılı TTK'nın boşluğunu doldurarak öğretideki birçok tartışmayı sonlandırmış ve uygulamadaki tereddütleri de büyük ölçüde gidermiştir.

⁴⁹ Aynı yönde, *Ulaş*, s. 874.